

2 STAPPENPLAN TAALBELEID

Stap 1	Volg nascholingen over taalbeleid
Stap 2	Bevraag het personeel en de cursisten
Stap 3	Richt een kerngroep taalbeleid op
Stap 4	Richt werkgroepen taalbeleid op
Stap 5	Schrijf een visietekst
Stap 6	Schrijf een taalbeleidsplan
Stap 7	Voer het taalbeleidsplan uit
Stap 8	Evalueer het taalbeleidsplan
Stap 9	Veranker het taalbeleid in het centrumbeleid

Stap 1: Volg nascholingen over taalbeleid

De directie informeert zich over taalbeleid via **nascholing** en **vakliteratuur** en vormt zich een heldere **visie op taalbeleid**. Zo kan ze het team doordacht overtuigen van de noodzaak en de voordelen van taalbeleid voor het hele centrum.

Informatie over korte nascholingen vindt u bij:

- www.ua.ac.be/cno
Het Centrum Nascholing Onderwijs is een universitair nascholingscentrum voor onderwijspersoneel. Het organiseert enerzijds nascholingen voor het basisonderwijs, het secundair onderwijs en de hogescholen. Anderzijds verzorgt het schoolgerichte cursussen, seminars en studiedagen in de scholen.
- www.nt2.be
Het Centrum voor Taal en Onderwijs (K.U. Leuven) ondersteunt sinds 1990 het taalvaardigheidsonderwijs Nederlands in Vlaanderen door middel van onderzoek, materiaalontwikkeling, begeleiding en nascholing van scholen, bedrijven, organisaties en overheden.
- www.bvnt2.org
De Beroepsvereniging van Docenten NT2 beschikt over een website met informatie, een archief, uitwisseling van lesideeën en –materiaal, een discussieplatform, ... Verder zorgt het bvnt2 voor de belangenbehartiging en deskundigheidsbevordering van docenten.
- www.docatlas.be
Het Provinciaal Documentatiecentrum Atlas (docAtlas) is een documentatie- en leermiddelencentrum, gespecialiseerd in Nederlands voor anderstaligen, intercultureel onderwijs, mondiale vorming en interculturaliteit. DocAtlas organiseert ook vormingen over het gebruik van leermiddelen Nederlands voor anderstaligen, intercultureel onderwijs en mondiale vorming.

Enkele interessante bronnen van vakliteratuur zijn:

- Paus, Harry; Rymenans, Rita; Van Gorp, Koen (2003). *Dertien doelen in een dozijn. Een referentiekader voor taalcompetenties van leraren in Nederland en Vlaanderen.*⁷
- Kabinet Minister van Onderwijs (2006). *De lat hoog voor talen in iedere school.* Nota Talenbeleid 28 september 2006.
- Van Gorp, Koen en Verheyden, Hilde. *Taalbeleid op school hoe begin je eraan? Verkenning van een zoekproces.* In: Vonk, nov./dec. (2003).
- Cohen de Lara, Hans; van Pruissen, Annemiek; Stassen, Paul (1999). *De route. Een leidraad voor het schrijven van een taalbeleidsplan voor scholen voor primair en voortgezet onderwijs.* Utrecht Schooladviescentrum.
- Hajer, Maaïke e.a (1993). *Adviezen voor schoolleiders. Tips voor de ontwikkeling van een taalbeleid.* Enschede/Lelystad SLO
- Tuinder, Mirjam (1998). *Taalbeleid in het roc – 1. Voorwaarden en uitgangspunten. Oriëntatie op taalbeleid voor management en directie.* Rotterdam. Het Projectbureau.
- Tuinder, Mirjam (1998). *Taalbeleid in het roc – 2. Schoolvoorbeelden. Praktijkervaringen en adviezen voor de invoering van taalbeleid.* Rotterdam. Het Projectbureau.
- Van der Erve, Elise (1997). *25 Takenpakket coördinatie taalbeleid voortgezet onderwijs.* Enschede SLO.

⁷ Dit kader beschrijft de rol van taal in 'onderwijs en leren' en de taalcompetenties waarover elke docent moet beschikken om alle leerlingen kansen te geven op volwaardig onderwijs en om de slaagkansen van (laagtaalvaardige) cursisten te verhogen.

Stap 2: Bevraag het personeel en de cursisten

Doorgaans denkt een centrum pas aan het invoeren van taalbeleid als er zich talige problemen stellen. Dit stappenplan gaat ervan uit dat taaldeficiëntie al tijdens personeels- of vakvergaderingen en/of informele gesprekken tussen docenten en directie aan bod kwam.

Directies kunnen volgend scenario volgen:

Fase 1: vakdocenten en cursisten bevragen	Fase 2: bespreken in een personeelsvergadering - resultaten vragenlijst - visie directie op taalbeleid - brainstorm over mogelijke maatregelen - aankondiging kerngroep en werkgroep Taalbeleid
--	---

Fase 1: Vakdocenten en cursisten bevragen

1 Vakdocenten

Tijdens een personeelsvergadering staan taaldeficiëntie en taalbeleid op de agenda: de directie vraagt de vakdocenten om een vragenlijst⁸ in te vullen.

Deze vragenlijst heeft volgend doel:

- 1 in kaart brengen
 - of docenten taalproblemen in de klas ervaren
 - waar de problemen zich precies stellen
 - hoe die problemen volgens hen het beste kunnen worden aangepakt
- 2 in een later stadium dialoog op gang brengen over maatregelen en acties die docenten zelf kunnen nemen om taalondersteuning aan te bieden.

Het secretariaat volgt de tijdige teruggave van de vragenlijst op en ondersteunt de directie bij de verwerking van de enquêteresultaten.

2 Cursisten

De directie neemt een bevraging af bij cursisten die al een module hebben gevolgd. Hierdoor komen perceptieverschillen tussen cursisten en docenten over taaldeficiëntie en mogelijke oorzaken aan de oppervlakte.

Voorbeeld:

De docenten vierde graad Verpleegkunde BSO ervaren dat cursisten veel problemen hebben met het schrijven van verslagen, terwijl de cursisten weinig problemen ondervinden. Later blijkt dat de cursisten wel inhoudelijk feedback op hun verslagen krijgen, maar te weinig ondersteunende feedback op talige aspecten. Hierdoor kunnen ze hun eigen taalbeheersing onvoldoende inschatten. Structurele feedback⁹ op taal wordt een actiepoint van taalbeleid op school.

Bijlagen 28 en 29 tonen de vragenlijsten van het Leonardo Lyceum Campus Stuivenberg. Deze vragenlijsten zijn niet wetenschappelijk. Doel is zo efficiënt mogelijk en zonder te zware belasting de taalproblematiek en visie van docenten en cursisten in kaart te brengen. De school had een werkbare en haalbare enquête nodig.

⁸ Dit is een papieren of elektronische enquête.

⁹ Zie bijlage 16 *Voorbeeld symbolenlijst bij correctie schrijfproducten*.

Fase 2: Bespreken in een personeelsvergadering

1 Resultaten

De directie presenteert de resultaten van de enquête aan alle personeelsleden. Verschillen in perceptie tussen cursisten en docenten maken meestal meteen discussie los. Dit is een geschikt moment om door te vragen.

2 Brainstorm taalacties

Er wordt kort gebrainstormd over mogelijke maatregelen¹⁰ die het centrum kan nemen om de taalproblematiek op te lossen. De acties worden opgelijst en worden in de kerngroep Taalbeleid herbekeken.

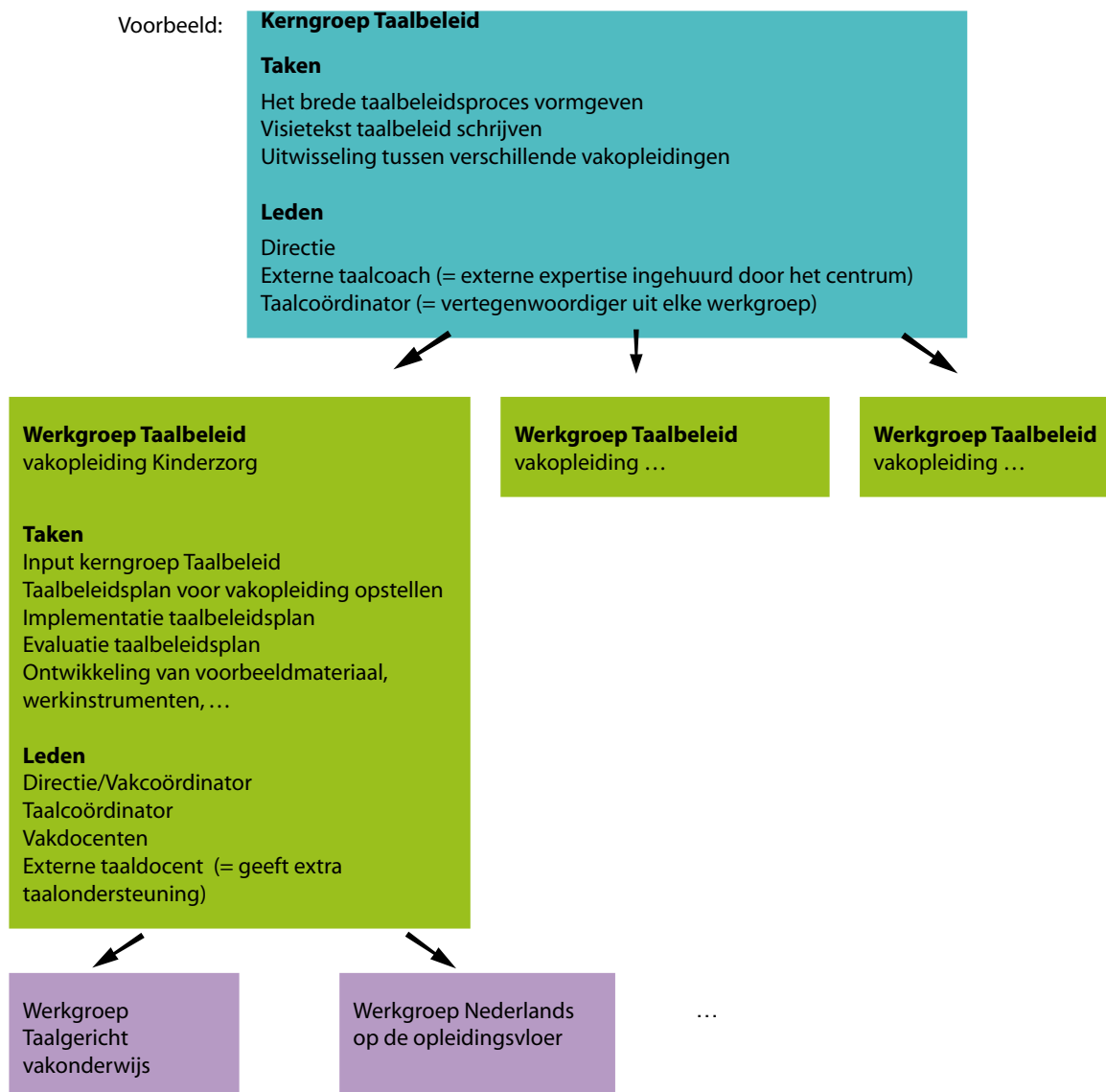
3 Visie over taalbeleid

De directie licht haar visie op taalbeleid kort toe.

4 Kerngroep en werkgroepen Taalbeleid

De directie stelt twee organen voor: een kerngroep Taalbeleid voor het hele centrum en aparte werkgroepen Taalbeleid per vakopleiding.

Voorbeeld:

Figuur 1: Structuur kerngroep en werkgroepen Taalbeleid

¹⁰Bijvoorbeeld: extra taalondersteuning na de lessen, Nodo, ondersteuning door de vakdocenten, ...

De directie:

- stelt de samenstelling en het takenpakket¹¹ van de kerngroep en de werkgroepen Taalbeleid voor
- vermeldt dat er voor de leden van de kerngroep en werkgroepen ruimte is in de lesopdracht voor structureel overleg, nascholingen, ...
- legt extra nadruk op de gedeelde verantwoordelijkheid van álle vakdocenten voor taalbeleid en taalondersteuning

5 Kandidaten voor de kerngroep of werkgroepen Taalbeleid

Enthousiaste en gedreven docenten geven zich tegen een bepaalde datum vrijwillig op voor deelname aan de kerngroep en werkgroepen Taalbeleid.

Stap3: Richt een kerngroep taalbeleid op

Doelen kerngroep Taalbeleid

- het taalbeleidsproces vormgeven
- een visietekst over taalbeleid opstellen
- voor uitwisseling en kruisbestuiving tussen de verschillende werkgroepen Taalbeleid¹² zorgen

Samenstelling kerngroep Taalbeleid

- **de directie**
Haar aanwezigheid in de kerngroep is essentieel om een stevig draagvlak te creëren en om alle docenten het signaal te geven dat taalbeleid deel uitmaakt van een breder centrumbeleid.
- **een (externe) taalcoach**
 - is een taalexpert die centra advies geeft bij de implementatie van taalbeleid op organisatorisch en didactisch vlak
 - wordt door zijn expertise op vlak van NT2 en taalbeleid hét aanspreekpunt van de kerngroep en werkgroepen Taalbeleid en directie

Voorwaarden voor de taalcoach:

 - kan een team begeleiden
 - kan met weerstand omgaan
 - is organisatorisch en didactisch goed op de hoogte van geïntegreerd vakonderwijs

- **de taalcoördinatoren**
De taalcoördinatoren zijn vertegenwoordigers van de werkgroepen Taalbeleid¹³. Ze vertegenwoordigen hun vakopleiding/afdeling in de kerngroep Taalbeleid. De taalcoördinator wordt geselecteerd door de werkgroep Taalbeleid. Als er meerdere kandidaten per werkgroep zijn, maakt de directie de definitieve keuze.

¹¹ Zie Stap 3.

¹² Mogelijke aandachtspunten: verloop implementatie taalbeleid, succesverhalen, knelpunten, materiaalontwikkeling, ...

¹³ Zie figuur 1.

Voorwaarden voor de taalcoördinator¹⁴:

- beschikt over vakoverschrijdende inzichten en abstractievermogen
- is op de hoogte van taalbeleid en NT2 of schoolt zich bij
- is bedreven om een team te begeleiden
- heeft door zijn status het vertrouwen van directie en vakdocenten
- krijgt daadwerkelijk steun van de directie
- kan met weerstand omgaan
- engageert zich om deze functie voor een langere periode op te nemen¹⁵
- heeft voldoende ruimte in zijn lespakket voor deze taak

- **een taaldocent**

Wanneer een taaldocent Nederlands op de opleidingsvloer of het neventraject geeft, dan wordt hij eveneens bij het overleg betrokken. Hij spreekt vanuit reële ervaringen.

Voorwaarden voor de taaldocent:

- is vertrouwd met de didactische principes van geïntegreerd vakonderwijs
- heeft affiniteit met het vakgebied
- krijgt voldoende tijd om zich in het vakgebied in te werken
- kan omgaan met weerstand
- kan zijn grenzen stellen¹⁶

Takenpakketten leden kerngroep Taalbeleid

- **de directie:**

- bakent de positie en het takenpakket van de taalcoach duidelijk af
- houdt bij de inroostering rekening met de kerngroep
- voorziet ruimte in het lespakket van de leden van de kerngroep taalbeleid
- zorgt voor de nodige financiële middelen voor:
 - een interne/externe coördinator
 - ruimte in het lespakket voor de leden van de kerngroep Taalbeleid
 - deskundigheidsbevordering: nascholingen, vakliteratuur, ...
 - lesmateriaal
- zorgt voor een vergader- en werklokaal

- **de externe taalcoach:**

Minimaal takenpakket

- ondersteunt het centrum vanuit zijn deskundigheid
- geeft advies, stimuleert en begeleidt het centrum bij het voeren van een taalbeleid

Maximaal takenpakket¹⁷

- stelt de bevraging uit fase 2 op en voert de analyse uit¹⁸
- licht de resultaten toe op de personeelsvergadering¹⁹
- stelt agenda's voor vergaderingen van de kerngroep op en zit de vergaderingen voor
- geeft de taalcoördinatoren advies bij het schrijven van de taalbeleidsplannen

¹⁴ In de publicatie van Tuinder, Mirjam (1998). *Taalbeleid in het roc – 1. Voorwaarden en uitgangspunten. Oriëntatie op taalbeleid voor management en directie* wordt het profiel van een taalcoördinator uitgebreid beschreven.

¹⁵ Een taalcoördinator moet voldoende tijd hebben om zich in te werken in taaldeficiëntie en taalbeleid, om een vertrouwensband met de collega's op te bouwen, ... Dit is onmogelijk als er telkens een andere taalcoördinator wordt aangesteld.

¹⁶ Vaak nemen taaldocenten taken van vakdocenten op zich om het traject te doen slagen. Hierdoor ontnemen ze de verantwoordelijkheid van vakdocenten om zelf taalondersteuning te geven.

¹⁷ De taken van het minimaal scenario horen ook bij het maximale takenpakket.

¹⁸ Dit kan enkel als de directie van bij de start een taalcoach heeft aangesteld.

¹⁹ Dit kan enkel als de directie van bij de start een taalcoach heeft aangesteld.

- **de taalcoördinator:**
 - schrijft met de hulp van de kerngroep het taalbeleidsplan uit (zie *stap 6*)
 - signaleert knelpunten over het schrijven en het implementeren van het taalbeleidsplan aan de taalcoach, directie en kerngroep Taalbeleid
 - zorgt voor input vanuit de vakopleiding in de kerngroep Taalbeleid: problemen, succesverhalen, interessante vakoverschrijdende instrumenten en materiaal, ...
- **de taaldocent**
 - ondersteunt de taalcoach en geeft advies vanuit zijn expertise
 - haalt reële problemen, voorbeelden, oplossingen vanuit vakopleiding(en) aan

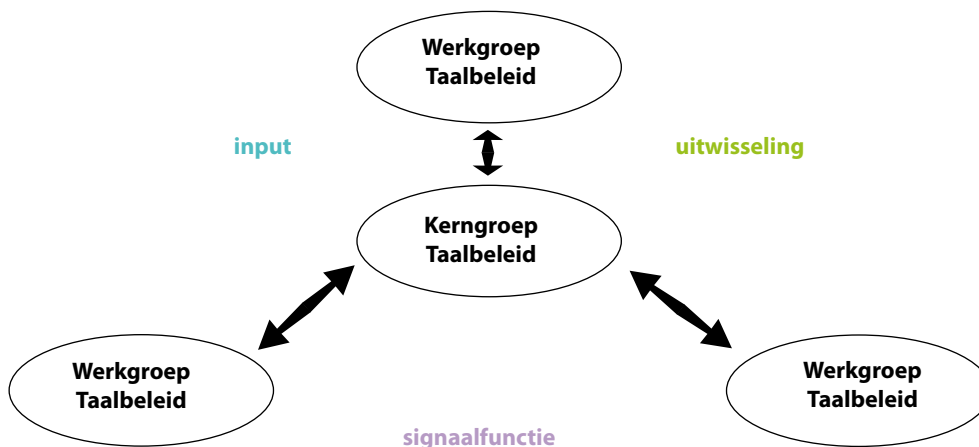
Frequentie overleg kerngroep Taalbeleid

De kerngroep Taalbeleid komt **maandelijks** bijeen.

Stap 4: Richt werkgroepen Taalbeleid op

Doelen werkgroep Taalbeleid

- een taalbeleidsplan voor de vakopleiding opstellen
- het taalbeleidsplan implementeren en evalueren
- voorbeeldmateriaal en werkinstrumenten ontwikkelen, docenten informeren, workshops geven, ...
- input geven aan en een signaalfunctie verzorgen voor de kerngroep Taalbeleid: succesverhalen, knelpunten, vragen van vakdocenten, ...

Figuur 2: De samenwerking tussen de kerngroep Taalbeleid en de werkgroepen Taalbeleid berust op input, signaalfunctie en uitwisseling.

Samenstelling werkgroep Taalbeleid

- **de directie of vakcoördinator**
Haar aanwezigheid in de werkgroepen is essentieel om een stevig draagvlak te creëren en om alle docenten het signaal te geven dat taalbeleid deel uitmaakt van een breder centrumbeleid.

- **de vakdocenten**
De directie duidt geen vakdocenten aan voor de werkgroep, maar laat enthousiaste docenten zich kandidaat stellen.

Voorwaarden voor de vakdocenten:

- kunnen zich een visie rond taalbeleid vormen
- zijn dynamisch en bevlogen
- kunnen een voortrekkersrol opnemen
- kunnen met weerstand omgaan
- kunnen zich voor een langere periode engageren²⁰
- werken zich in taalondersteuning in
- krijgen van de directie voldoende ruimte in hun lespakket om deze taak op te nemen

- **de taalcoördinator**²¹
Een taalcoördinator is gezien de zware taakbelasting essentieel om taalbeleid te voeren. Het kan een vakdocent zijn.

Voorwaarden voor de taalcoördinator:

- is op didactisch vlak sterk en vernieuwend
- werkt zich snel in taalbeleid, taalondersteuning, geïntegreerd vakonderwijs, de principes van taalgericht vakonderwijs (en NT2²²) in
- heeft de vaardigheden om een team te begeleiden
- heeft door zijn status het vertrouwen van directie en vakdocenten
- kan met weerstand omgaan
- krijgt de nodige steun van de directie

- **de taaldocent**
De rol van taaldocent kan door verschillende personen worden opgenomen:
 - de interne docent Nederlands van het beroepsgericht CVO die op de hoogte is van geïntegreerd vakonderwijs en taaldeficiëntie (bij anderstaligen)
 - de externe taaldocent die de extra taalondersteuning²³ aanbiedt
 - de taalcoach uit de kerngroep Taalbeleid

Takenpakketten leden werkgroep

- **de directie/vakcoördinator:**
 - voorziet ruimte in het takenpakket van de leden van de werkgroep Taalbeleid
 - houdt bij inroostering rekening met werkgroep
 - voorziet de nodige financiële middelen voor:
 - de aanstelling van een taalcoördinator
 - extra uren voor de leden van de werkgroep
 - deskundigheidsbevordering: nascholingen, vakliteratuur, ...
 - lesmateriaal
 - zorgt voor een vergader- en werklokaal
 - sensibiliseert vakdocenten om de acties van het taalbeleidsplan te implementeren

²⁰ Indien er een groot verloop is, kunnen de werkgroepleden zich nooit terdege in de materie inwerken. Ook voor de taalcoach en/of taaldocent is het belastend en inefficiënt om telkens andere docenten in te werken.

²¹ In de publicatie van Tuinder, Mirjam (1998). *Taalbeleid in het roc – 1. Voorwaarden en uitgangspunten. Oriëntatie op taalbeleid voor management en directie* wordt het profiel van een taalcoördinator uitgebreid beschreven.

²² Vormingen Nederlands als tweede taal kunnen helpen om meer voeling te krijgen met taaldeficiëntie van anderstalige cursisten.

²³ Bijvoorbeeld: Nederlands op de opleidingsvloer, een talig beroepsgericht voor- of neventraject.

- **de taalcoördinator²⁴:**
 - organiseert de vergaderingen²⁵
 - stelt de vergaderagenda op, roept de werkgroep samen en zit de vergaderingen voor
 - formuleert duidelijke en tijdgebonden afspraken
 - controleert de opvolging van gemaakte afspraken
 - stelt het taalbeleidsplan op
 - bewaakt de doelstellingen
 - noteert de acties en afspraken
 - schrijft het volledige taalbeleidsplan uit
 - voert het taalbeleidsplan uit
 - begeleidt het veranderingsproces: informeert, sensibiliseert en stimuleert collega's om de stappen uit het taalbeleidsplan te implementeren
 - registreert nieuwe taalproblemen en zoekt samen met de werkgroep en/ of vakdocenten oplossingen
 - volgt de uitvoering, evalueert en stuurt het taalbeleidsplan bij
 - begeleidt en ondersteunt
 - verdiept zich didactisch en organisatorisch in taalondersteuning: vakliteratuur, bijscholingen, ...
 - begeleidt (nieuwe) docenten in hun taalaanpak
 - is voor taalbeleid het aanspreekpunt voor vakdocenten en geeft hen didactische NT2-tips
 - informeert collega's over didactische vernieuwingen en interessante vakliteratuur
 - signaleert behoeften aan nascholingen, extra ondersteuning, interessant didactisch materiaal aan de directie en kerngroep taalbeleid
 - ondersteunt met lesobservaties, intervisie, video-coaching, ...
 - legt contacten met andere centra die ook met taalbeleid bezig zijn
- **de vakdocenten van de werkgroep Taalbeleid:**
 - scholen zich bij in taalbeleid en taalgericht vakonderwijs
 - stellen het taalbeleidsplan mee op
 - nemen de rol van 'voortrekker' op om de acties van het taalbeleidsplan te implementeren, collega's te informeren en te sensibiliseren om zelf tot actie over te gaan
 - geven voorbeeldlessen die collega's kunnen bijwonen
- **de verslaggever²⁶:**
 - stelt de verslagen van de vergaderingen op, bezorgt ze aan de leden van de werkgroep Taalbeleid, hangt één exemplaar op in het leraarslokaal zodat alle vakdocenten de verslagen kunnen inkijken
 - helpt de taalcoördinator bij het uitschrijven van het taalbeleidsplan

Frequentie overleg werkgroep Taalbeleid

De werkgroep taalbeleid komt **maandelijks** bijeen.

²⁴ Indien geen taalcoördinator kan worden aangesteld, zal de directie of een andere bevoegde persoon een groot deel van deze taken op zich nemen.

²⁵ Een handig instrument voor de organisatie van vakwerkgroepen is het *Draaiboek voor vakwerkgroepen. Suggesties voor het optimaliseren van vakwerkgroepen op school*. OVSG.

²⁶ Een vakdocent uit de werkgroep neemt deze rol op zich.

Stap 5: Schrijf een visietekst

De directie of taalcoach verwoordt met de hulp van de kerngroep de centrumvisie over taalbeleid in een **visietekst**. Deze visietekst geeft antwoord op volgende vragen:

- Wat is de aanleiding om een taalbeleid te voeren?
- Wat betekent taalbeleid voor het centrum?
- Wat zijn de hoofd- en nevendoelestellingen?
- Hoe worden die doelstellingen geconcretiseerd?

In theorie schrijft het centrum de visietekst pas na fase 1 van *stap 6*. Inherent aan een visie is dat ze kan groeien en telkens wordt bijgesteld. Daarom kan het in de praktijk ook nadat het centrum al enkele stappen heeft genomen.

Bijlage 35 beschrijft de visietekst van het Sint-Norbertusinstituut Antwerpen.

Stap 6: Schrijf een taalbeleidsplan

De algemene visie op taalbeleid geldt voor het hele centrum. Concrete taalbeleidsacties kunnen echter van vakopleiding tot vakopleiding verschillen. Daarom schrijft de werkgroep Taalbeleid een **taalbeleidsplan per vakopleiding**.

De werkgroep doorloopt bij het opstellen van het taalbeleidsplan volgende fasen²⁷:

Fase 1 Huidige en gewenste situatie analyseren	Fase 2 Reeds genomen maatregelen en acties olijsten en evalueren	Fase 3 Over noodzakelijke acties brainstormen	Fase 4 Actieplan voor volgend schooljaar opstellen	Fase 5 Taalbeleidsplan schrijven
---	---	--	---	-------------------------------------

Fase 1: Huidige en gewenste situatie analyseren

De analyse inventariseert de **taalproblematiek**, de samenstelling van de **cursistenpopulatie**, de samenstelling van het **docententeam** en hun deskundigheid, de **doelstellingen en strategieën** van het taalbeleid.

1 Taalproblematiek

De taalproblematiek wordt in kaart gebracht met de resultaten van de bevraging uit *Stap 2*.

Vragen die de werkgroep zich stelt:

- Wat is de aanleiding voor het ontwikkelen van een taalbeleid?
- Hoe manifesteren de problemen zich?
- Hoe ervaren de cursisten de problemen?
- Hoe ervaren de docenten de problemen?
- Welke rol speelt de taal specifiek in de problematiek? Zijn er nog andere oorzaken?

²⁷ Zie bijlage 30 Voorbeeld sjabloon taalbeleidsplan.

Voorbeelden uit het taalbeleidsplan van het Leonardo Lyceum Campus Stuivenberg²⁸:

Wat is de aanleiding voor het ontwikkelen van een taalbeleid?

Elk jaar volgen meer anderstalige cursisten de opleiding. Een aantal van hen beheerst de taal onvoldoende. Laagtaalvaardige cursisten met capaciteiten bereiken het eindperspectief niet omwille van taaldeficiëntie.

Hoe manifesteren de problemen zich?

Deze problemen uiten zich door een tekort aan woordenschat, te weinig begrip van instructies en de uitleg van de vakdocent tijdens de opleiding en van de instructeur op stage, antwoorden op toetsvragen niet duidelijk kunnen verwoorden. Er is veel uitval tijdens de eerste module.

2 Populatie cursisten

Vragen die de werkgroep zich stelt:

Hoeveel laagtaalvaardige cursisten telde de opleiding vorige schooljaren/dit schooljaar?
Hoe is de spreiding van de laagtaalvaardige cursisten over de klassen?
Wat zijn de verwachtingen/trends voor de volgende jaren?
Hoe zijn de prestaties van de laagtaalvaardige cursisten in vergelijking met de taalsterkere?
Hoe is de uitval van laagtaalvaardige cursisten?

Populatie en spreiding laagtaalvaardige cursisten

De populatie van laagtaalvaardige cursisten en de spreiding beïnvloedt de keuze van trajecten van geïntegreerd vakonderwijs²⁹.

Als er weinig laagtaalvaardige cursisten zijn, dan is het financieel voor centra vaak moeilijker om Nederlands op de opleidingsvloer³⁰ of een talig beroepsgericht neventraject³¹ te organiseren. Centra kunnen dan samenwerkingsverbanden met andere centra aangaan.

Sommige centra groeperen laagtaalvaardige cursisten om taalondersteuning te garanderen. Het klasklimaat is veilig en leunt nauw aan bij de beschermde situatie van de NT2-klas. Een nadeel is dat ze weinig input krijgen van taalsterke cursisten.

Andere centra spreiden de cursisten, zodat ze meer talige input van taalsterke cursisten krijgen. Deze situatie strookt ook meer met de realiteit op de stagevloer of latere werkvloer. Een veilig klasklimaat, een krachtige leeromgeving, taalondersteuning en –stimulering door de vakdocent zijn de voorwaarden.

Toekomstige trends en verwachtingen

Een centrum moet ook rekening houden met toekomstige trends. Wanneer ze de volgende jaren een toestroom van laagtaalvaardige cursisten verwachten, is het verstandig om te investeren in neven- en/of voorttrajecten. Taalondersteuning op maat heeft meer rendement dan algemene taaltrajecten.

Prestaties en uitval

De registratie van prestaties en uitval is noodzakelijk om de algemene voortgang³² van (laagtaalvaardige) cursisten te inventariseren. Deze registratie maakt deel uit van een efficiënt cursistvolgsysteem en is belangrijk voor de evaluatie van taalondersteuning en voor verdere stappen in het taalbeleid.

²⁸ Zie bijlage 31 *Voorbeeld taalbeleidsplan Leonardo Lyceum | Sito 7*

²⁹ Nederlands op de opleidingsvloer, een talig beroepsgericht neven- of voorttraject.

³⁰ Zie *Luik 2 Actieplan voor directies en coördinatoren, 4 Stappenplan Nederlands op de opleidingsvloer*.

³¹ Zie *Luik 2 Actieplan voor directies en coördinatoren, 5 Stappenplan talig beroepsgericht neventraject*.

³² Let wel: verhoogde prestaties kunnen soms een misleidend signaal zijn. Het gebeurt wel eens dat vakdocenten de lat zo laag leggen dat alle laagtaalvaardigen goede scores halen op examens maar talig onvoldoende sterk zijn.

3 Het team/centrum

Vragen die de werkgroep zich stelt:

Hoe is het team samengesteld: hoeveel docenten, veel/weinig verschillende vakken, ...?
Hoe is de deskundigheid op vlak van taalvaardigheid?
Hoe is het klimaat in het docentenkorps?
Zijn er andere vernieuwingen, acties, nascholingen van het centrum die aansluiten bij taalbeleid?

Samenstelling team

Zorg voor een evenwichtige samenstelling van de werkgroep. Vertegenwoordigers van uiteenlopende vakken zijn aangewezen. Zo kan de werkgroep vakoverschrijdend werken en kunnen meer vakdocenten aandacht besteden aan taal. Dit geldt zowel voor theorie als praktijkvakken. Een evenwichtige samenstelling van de werkgroep zorgt ook voor een groter draagvlak.

Deskundigheid

Wanneer de vakdocenten geen ervaring of voeling hebben met taaldeficiëntie, zijn nascholingen/workshops³³ en extra ondersteuning door een taalexpert aanbevolen.

Klimaat docentenkorps

Het klimaat in het docentenkorps is bepalend om een draagvlak voor taalbeleid en taalgericht vakonderwijs te ontwikkelen. Een dynamisch en samenwerkend team met visie zal makkelijker de vooropgestelde doelen bereiken, dan een team dat bestaat uit individueel georiënteerde vakdocenten. Directies/kerngroepen kunnen hierover reflecteren vooraleer stappen te ondernemen³⁴.

De directie én de werkgroep Taalbeleid moeten altijd rekening houden met mogelijke weerstand. Directies weten zelf het beste hoe ze met weerstand tegen vernieuwingen in hun team kunnen omgaan.

Een aantal tips:

- Plaats taalbeleid in een breder kader van zorgverbreding en kwaliteitszorg.
- Koppel taalbeleid aan vernieuwingen waar vakdocenten wel mee vertrouwd zijn: leren leren, samenwerkend leren, peer-to-peer, ...
- Toon afgewerkte producten van de werkgroep Taalbeleid en laat docenten feedback en suggesties geven.
- Geef vakdocenten voldoende positieve feedback bij elke stap in de goede richting.
- Ga stap voor stap te werk. Te grote stappen en overbelasting leiden tot demotivatie bij docenten.

Andere vernieuwingen

Centra zijn vaak al met taalbeleid en taalondersteuning bezig zonder het zelf te beseffen. Daarom kunnen de directie en de werkgroep de koppeling met geslaagde vernieuwingen maken. Dit motiveert en stimuleert de docenten om taalbeleid en geïntegreerd vakonderwijs te implementeren.

³³ Zie *Inspiratiebronnen, 2 interessante websites*.

³⁴ In '25 Takenpakket coördinatie taalbeleid voortgezet onderwijs' (1997) maakt Elise Van der Erve een onderscheid tussen 5 types van centrumorganisaties die bepalen of de implementatie van taalbeleid vlot of minder vlot verloopt: *de gewone school* met individueel opererende docenten, *de school met structuur* met sterke vaksecties en gericht op meetbare resultaten, *de school van de docenten* met veel overleg en een brede verantwoordelijkheid, *de school met visie* die is gericht op permanente vernieuwing en een charismatische leiding en *de pedagogische onderneming*, dit is een brede school met inhoudsgericht management.

4 Doelstellingen en strategieën

Vragen die de werkgroep Taalbeleid zich stelt:

Welke doelen wil het centrum met taalbeleid bereiken?
Welke strategieën wil het centrum hiervoor toepassen?

Doelstellingen

De formulering van de probleemstelling en de doelstellingen is het belangrijkste onderdeel van de analyse. Bij de evaluatie van het taalbeleidsplan controleert de werkgroep telkens opnieuw of de doelen worden gevolgd.

Voorbeeld uit het taalbeleidsplan van het Leonardo Lyceum Campus Stuivenberg³⁵:

Welke doelen wil het centrum met het taalbeleid bereiken?

Met extra taalondersteuning zoveel mogelijk cursisten de kans geven om de opleiding te volgen en het eindperspectief te bereiken.

De vakdocenten bewust maken van de taalproblematiek en ernaar streven dat alle vakdocenten overtuigd zijn van de noodzaak en het nut van taalondersteuning door alle vakdocenten.

Strategieën

De werkgroep beslist of ze vanuit globale acties naar kleinere acties gaat of vanuit speerpuntacties naar een globaal taalbeleid. Centra bepalen zelf welke strategie het beste bij hen past.

- Bij een **globale of synthetische aanpak** werkt het centrum met visie aan taalbeleid: de hogere doelen staan centraal. Het centrum gaat chronologisch te werk: eerst de visietekst, dan het taalbeleidsplan, vervolgens de didactische stappen om tot taalgericht vakonderwijs te komen. Deze aanpak berust op visie, deskundigheid en structuur. Nadeel is dat de acties niet tastbaar genoeg zijn en het soms lang duurt vóór het uiteindelijke doel in zicht is. De motivatie bij vakdocenten kan afnemen. Het gevaar dreigt dat het taalbeleidsplan een plan op papier blijft.
- Met **speerpuntacties of een analytische aanpak** gaat het centrum uit van kleine concrete acties. Dit werkt motiverend en stimulerend voor vakdocenten. De resultaten zijn direct meetbaar: bijvoorbeeld taalgebruik in toetsen verbeteren. Nadeel is dat individuele docenten soms ad-hoc acties nemen die niet tot de gewenste resultaten leiden en/of die niet in het algemene taalbeleid passen. Deze acties en goede intenties kunnen na een tijdje ook gewoon 'overwaaien'.
Voorbeelden:
 - Met veel enthousiasme de vakcursus in makkelijk Nederlands herschrijven zonder vooraf te bekijken of de opbouw van de cursus wel logisch is (van makkelijk naar moeilijk, van praktijk naar theorie, ...).
 - Het *Posterproject* (1999) is een methode om (schooltaal)woorden te verwerven. De vakdocenten selecteren per week een 10-tal (schooltaal)woorden waaraan door alle vakdocenten tijdens die week expliciet aandacht wordt besteed in materiaal, toetsen, opdrachten, uitleg en instructies. De woorden staan op posters en hangen in elke klas aan de muur. Het invoeren van het Posterproject moet door heel de school gedragen worden. Dit project toepassen in slechts 5 van de 10 vaklessen heeft weinig effect.
- Het centrum kan ook kiezen voor een **combinatie van de synthetische en analytische aanpak**. De kerngroep en werkgroep bewaken de globale doelen en bieden een aantal zeer concrete en meetbare actiepunten aan waaraan alle vakdocenten tijdens een schooljaar werken. Er worden snel kleine resultaten geboekt, maar impliciet werkt iedereen vanuit het globale taalbeleid.

Voorbeelden:

Het globale doel is de implementatie van taalgericht vakonderwijs.

Concrete acties waaraan iedereen werkt: verschillende soorten van vragen stellen, mondelinge instructies geven en interactievormen bij groepswork introduceren.

³⁵ Zie bijlage 31 Voorbeeld taalbeleidsplan Leonardo Lyceum | Sito 7.

Het toepassen van strategieën betekent ook dat het centrum kiest tussen volgende mogelijkheden:

- Taalbeleid toespitsen op het hele centrum. In alle vakopleidingen wordt een taalbeleidsplan geschreven en geïmplementeerd.
- Slechts in 1 vakopleiding met taalbeleid en taalondersteuning van start gaan en na succes taalbeleid 'uitwaaiëren' naar andere afdelingen. Een nadeel is dat taalbeleid dan niet kadert in het hele centrumbeleid. Een voordeel is dat het kleinschalig en overzichtelijk blijft.

Voorbeeld:

SIVO koos om enkel in de vakopleiding Haartooi taalondersteuning aan te bieden. Na enige tijd vroegen ook andere opleidingen taalondersteuning en didactische tips aan de taaldocent.

Fase 2: Reeds genomen maatregelen en acties oplijsten en evalueren

Maatregelen en acties inventariseren

De werkgroep Taalbeleid inventariseert maatregelen en acties van vorige schooljaren. De acties hebben betrekking op 4 niveaus: directies, docenten, cursisten, andere medewerkers.

Voorbeelden:

onthaal en instroom	instaptoets, infobrochure, intakeprocedure, cursistendossier, ...
taalondersteuning	taalgericht vakonderwijs, extra taallessen, vrijwillige lesgevers, Nederlands op de opleidingsvloer, neven- en voortrajecten, ...
deskundigheidsbevordering	nascholingen, intervisie, literatuur, ...

Maatregelen en acties evalueren

De werkgroep evalueert de maatregelen en acties en stuurt ze bij.

- Wat verliep goed en wat minder goed?
- Wat waren de oorzaken van knelpunten?
- Wat zijn verbeterpunten en werkpunten voor volgend schooljaar?

Centra registreren de acties het beste op een geijkte manier.

Voorbeelden uit het taalbeleidsplan van het Leonardo Lyceum Campus Stuivenberg³⁶:

Actiepunt	<i>de formulieren van het leerlingendossier werden aangepast</i>
doelstellingen	<i>De achtergrond en de taalvaardigheid van de cursist vanaf de start van de opleiding grondiger in kaart brengen om hem op een passende manier te kunnen opvolgen en begeleiden.</i>
wie doet wat	<i>De taalcoördinator voegt volgende lemma's toe aan de cursistenfiche: taalachtergrond, NT2-certificaten, kennis van vreemde talen, studies en werkervaring in eigen land. De kerngroep Taalbeleid bekijkt het en geeft feedback.</i>
wanneer	<i>Tegen 15 december 2006 klaar.</i>
waar	/
hulpmiddelen	<i>Voorbeelden cursistenfiches van VDAB en Linguapolis.</i>
evaluatie juni '07	<i>Verbeterpunt: cursisten vragen om de naam van het centrum waar ze NT2 hebben gestudeerd te noteren, dan kan er eventueel contact worden opgenomen bij twijfel.</i>
werkpunt voor '07 – '08	<i>Lemma NT2-opleiding uitbreiden met naam centrum waar certificaat NT2 is behaald.</i>

Beschrijf de taalbeleidsacties volgens SMART-principes:

- Specifiek: de acties zijn concreet
Een taalbeleidsplan is een werkdocument en moet door iedereen worden begrepen.
- Meetbaar: de resultaten zijn meetbaar
- Acceptabel: de actie is voor iedereen acceptabel
- Realistisch: de actie is uitvoerbaar
- Tijdgebonden: er is afgesproken wanneer de actie is afgerond

Evaluatie en bijsturing zijn essentieel bij elke actie in het taalbeleidsplan. De werkgroep voert volgende fases uit: de actie plannen, evalueren, reflecteren of de actie nog nuttig is, bijsturen en de aangepaste actie in het taalbeleidsplan van volgend schooljaar opnieuw plannen.

³⁶ Zie bijlage 31 Voorbeeld taalbeleidsplan Leonardo Lyceum | Sito 7

Fase 3: Over noodzakelijke acties brainstormen

De werkgroep Taalbeleid brainstormt over acties die nodig zijn om de doelen uit *fase 1* te bereiken. Voorbeeld:

- extra taalondersteuning in de vaklessen organiseren
- aan cursisten melden dat een bepaalde taalkennis gewenst is om met de cursus te starten
- werken aan woordenschat in de klas

De acties worden lukraak opgelijst. In een latere fase selecteert de werkgroep de prioritaire acties.

Fase 4: Actieplan voor volgend schooljaar opstellen

De werkgroep Taalbeleid:

- selecteert de acties van vorig schooljaar die dit schooljaar worden opgevolgd en noteert aanpassingen
- kiest maximum 3 nieuwe prioritaire werkpunten voor volgend schooljaar uit de lijst van *fase 3*
- gaat stap voor stap te werk en respecteert het tijdspad

Fase 5: Taalbeleidsplan uitschrijven

De taalcoördinator noteert bij elke fase de informatie zo helder mogelijk in het taalbeleidsplan.

Gebeurt dit structureel, dan is het taalbeleidsplan na de laatste fase klaar.

Een taalbeleidsplan is een actief 'werkplan' dat iedereen kan raadplegen, interpreteren en bijsturen. Het is helder verwoord en volgens de SMART-principes geschreven.

Een taalbeleidsplan is nooit 'af'. Elk jaar scherpt het centrum zijn visie op taalbeleid aan, brengt het suggesties aan om acties te verbeteren en beschrijft het de acties voor volgend schooljaar.

Stap 7: Voer het taalbeleidsplan uit

De werkgroep Taalbeleid en meer specifiek de taalcoördinator voert het taalbeleidsplan uit en introduceert vernieuwende acties bij de vakdocenten.

De implementatie bestaat uit **vier noodzakelijke fases**³⁷:

informer	De vakdocenten worden door de taalcoördinator en de leden van de werkgroep Taalbeleid geïnformeerd tijdens vakvergaderingen. De vakdocenten hebben hier de kans om opbouwende commentaar te geven en zelf nieuwe ideeën aan te brengen. Ze krijgen didactische informatie tijdens workshops, voorbeeldlessen van vakdocenten van de werkgroep, informele gesprekken.
oriënteren	De vakdocenten oriënteren zich, staan open voor verandering en informeren zich via nascholingen, workshops, vakliteratuur, intervisie, ...
experimenteren	Ze passen de nieuwe inzichten in hun vaklessen toe en sturen bij.
implementeren	Na succesvolle experimenten implementeren ze de nieuwe inzichten structureel in hun didactiek.

De implementatie van taalbeleid is identiek aan andere implementaties.

Voorwaarden voor een vlotte implementatie³⁸:

³⁷ Hajer, Maaike e.a. (1993). *Adviezen voor schoolleiders. Tips voor de ontwikkeling van een taalbeleid*. Enschede/Lelystad SLO.

³⁸ Naar: Van der Erve, Elise (1997) *25 Takenpakket coördinatie taalbeleid voortgezet onderwijs*. Enschede SLO.

Doordachte samenstelling werkgroep Taalbeleid

- De directie zorgt voor enthousiaste werkgroepleden uit alle vakken die hun dynamiek naar de andere vakdocenten uitdragen.
- Ze zorgt voor een taalcoördinator met een statuspositie die een vertrouwensband met de andere vakdocenten heeft.
- Ze voorziet voldoende tijd in het lespakket van de werkgroepleden.

Professionalisering

- De directie en de taalcoach zorgen voor didactische ondersteuning en professionalisering van de werkgroep Taalbeleid. Dit kan via didactische ondersteuning van de taalcoördinator en door nascholingen³⁹.
- Docenten worden het meest gemotiveerd door het bekijken van interessant en uitdagend voorbeeldmateriaal en/of voorbeeldlessen. Theoretische uiteenzettingen kunnen ook, maar enkel als ondersteuning van praktische voorbeelden. Eerst de praktijk, dan de theorie.

Planmatige implementatie

- De taalcoördinator werkt volgens plan: hij bewaakt de globale doelstellingen en slaat geen stappen over.
- De te verwezenlijken acties en het tijdpad zijn realistisch.
- Het centrum begint het beste met een actie waarvan het succes verzekerd is. Zo kan motivatie groeien.
- Het centrum heeft geduld met het proces: een taalbeleidsplan is een meerjarenplan.
- De vakdocenten worden niet te zwaar belast.

Betrokkenheid

- Het taalbeleidsplan is een taak van het hele centrum: alle vakdocenten hebben recht op inspraak. Dit kan tijdens vakvergaderingen, in de wandelgangen, ...
- De directie en de taalcoördinator zorgen ervoor dat het centrum trots kan zijn op de verwezenlijkingen van taalbeleid. Ze zetten succesverhalen in de verf, stimuleren uitwisseling van expertise met andere centra. Het centrum kan eventueel zelf een voorbeeldfunctie voor andere centra vervullen.

Stap 8: Evalueer het taalbeleidsplan

De evaluatie gebeurt op dezelfde manier als de evaluatie van andere vernieuwingen. Tussenevaluatie van acties in het taalbeleidsplan gebeurt na de implementatie van elke actie en op het einde van het schooljaar. De verbeterpunten worden in het taalbeleidsplan van volgend schooljaar opgenomen.

Stap 9: Veranker het taalbeleid in het centrumbeleid

De kerngroep en werkgroepen Taalbeleid blijven verantwoordelijk voor het bewaken en de jaarlijkse opvolging en bijsturing van taalbeleid in het centrum. Zo wordt taalbeleid een vast onderdeel van het globale centrumbeleid.

³⁹ Zie *Inspiratiebronnen*, 2 interessante websites.